

УДК 007 : 304 : 070

ЗМІНИ В СТРУКТУРІ ДРУКОВАНИХ ВИДАНЬ УКРАЇНИ

Юрій Васьківський, Антоніна Палійчук
Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Генерала Чупринки, 49, 79044, Львів, Україна
e-mail: journft@franko.lviv.ua

Стаття присвячена трансформації державних газет. Проаналізовано процеси, що вплинули на зміни в структурі друкованих видань. Визначено шляхи розвитку для районних видань України.

Ключові слова: трансформація, ефективний розвиток, різні форми власності.

За останні роки на розвиток українських засобів масової інформації впливало багато факторів суспільного, соціального і економічного життя. Серед них: демократизація і децентралізація управління творчими і економічними процесами, зняття більшості цензурних обмежень і невтручання держави в діяльність журналістських колективів, господарська незалежність і самостійність у плануванні основних параметрів виробничо-збутової діяльності редакційних колективів.

В українській журналістикознавчій літературі недостатньо уваги приділено аналізу трансформування засобів масової інформації. Окремі питання трансформації ЗМІ висвітлені в працях професорів В. Ф. Іванова, В. В. Різуна, Ю. Е. Фінклера. Активно обговорюють дану проблему журналісти-практики, зокрема І. Ф. Лубченко, - голова Національної спілки журналістів України, народний депутат Степан Курпіль, в минулому редактор регіональної газети «Високий Замок», керівник Інституту медіа права Тарас Шевченко.

Метою даної статті є теоретичне обґрунтування змін, що відбуваються у структурі друкованих видань в останнє десятиріччя. Досягнення мети передбачає з'ясування таких завдань: з'ясувати конкретні зміни, їх особливості та можливі наслідки.

Об'єктом дослідження є сукупність економічних умов, що впливають на розвиток друкованої преси, зокрема районних газет України.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних та практичних засад реформування друкованих видань.

Трансформаційні процеси, які відбуваються в економіці України, полягають в галузевих та інституційних перетвореннях. У науковій літературі існують різні думки щодо тлумачення терміну «трансформація економіки». Зокрема В. Г. Бодров вважає, що «термін трансформація економіки означає

перехід від одного типу організації господарського життя суспільства до іншого, зміну (заміну) форм економічної системи відповідно до модернізації або радикального перетворення елементів, що її утворюють [1;35-36]. Такої ж думки щодо тлумачення даної категорії дотримується вчений-економіст Г. В.Балабанов [3;21].

Економісти, як і представники будь-якої іншої науки, мають бути відповідальними і добре усвідомлювати собі суспільні наслідки впровадження у життя економічних моделей і концепцій.

Особливої ваги ця теза набуває, коли об'єктом вивчення і застосування запропонованих концепцій є такий важливий інститут, як засоби масової інформації. Економічний підхід до ЗМІ полягає у вивченні їх сукупності як системи медіа підприємств, а не медіа системи, що вивчається соціальний інститут.

Традиційно теорія журналістики виділяє в системі ЗМІ суспільні і комерційні ЗМІ, вважаючи, що метою перших є виконання соціальних функцій, тоді, як другі зорієнтовані на отримання максимального прибутку. В економічній системі мас-медіа функціонують і медіа підприємства, хоча ні в юридичній, ні в економічній практиці немає поняття «суспільного підприємства», - вважає І.М.Дьоміна, доктор економічних наук, професор Білоруського державного університету економіки і підприємництва [3;69]. Економісти вивчають підприємства з точки зору власності на них, і тоді медіа підприємства можуть бути тільки приватними чи державними. Однак і економісти погоджуються, що за способом функціонування і метою діяльності ЗМІ можуть бути суспільними чи комерційними.

Метою приватних медіа підприємств не завжди є винятково отримання і максималізація прибутку. Мету визначають як місію медіа підприємства, яку декларує і послідовно впроваджує в життя власник. Виокремимо тут 5-ий канал серед загальнонаціональних і «Дзеркало тижня» серед комерційних видань. В Україні сьогодні сформувалося чимало редакцій, у яких суспільні функції і їх актуалізація переважає над функціями винятково суб'єкта ринкових відносин.

Актуальним з цієї точки зору є питання роздержавлення друкованих ЗМІ, хоча ще у 1999 році Верховна Рада України прийняла постанову «Про діяльність Кабінету Міністрів України, інших органів влади щодо забезпечення свободи слова та інформаційних потреб суспільства, розвитку інформаційної сфери в Україні», яким було визнано необхідність прискорити розробку концепції роздержавлення ЗМІ. Пізніше, у 2003 році були парламентські слухання на тему «Суспільство, ЗМІ, влада: свобода слова і цензура в Україні». Через сім років, 5 квітня 2006 року Національна рада з питань телебачення і радіомовлення розглянула і затвердила проект закону «Про роздержавлення ЗМІ», розроблений Міністерством юстиції України. 16 червня 2006 року за підтримки Міжнародного фонду «Відродження» відбулося громадське обговорення проекту Закону України «Про реформування державних та комунальних друкованих засобів масової інформації».

Історія спроби роздержавлення налічує, як бачимо досить багато проектів і навіть досліджень. Так, Парламентський комітет і Громадська рада з питань свободи слова та інформації спільно провели моніторинг кількості державних і комунальних ЗМІ у Донецькій та Львівській областях, дійшовши висновку, що 66% є районні газети.

Минулого року тезу В. А. Ющенко – «інформаційне поле, яке належить державі, слід передати у суспільну власність» активно взявся впроваджувати в життя уряд М.Я. Азарова. У грудні минулого року законопроект Кабміну Верховна Рада повернула на доопрацювання. Мабуть, останній бастион державних ЗМІ буде ліквідовано до Євро 2012. Районні і комунальні ЗМІ, зрештою, не такий вже й великий сегмент – лише 8%.

Яка ж ситуація на ринку комерційних друкованих ЗМІ в Україні сьогодні. У 2008 році, напередодні кризи щодня реєстрували приблизно 5 нових друкованих видань. Загалом в Україні зареєстровано близько 30 тисяч друкованих видань, тобто на 1,5 тисячі населення всіх вікових категорій, припадає 1 друковане періодичне видання. Найчастіше реєструються рекламні періодичні видання, інформаційні та для дозвілля – 80% від загальної чисельності.

Однак згідно аналітичного звіту Word Press Trends надісланого до Всесвітньої Газетної Асоціації, така статистика не відповідає реаліям, бо серед десятків тисяч зареєстрованих видань працює лише частина – 2885, з них лише 53 газети є щоденними, решта виходить з різною періодичністю.

Ще менше оптимізму залишається після вивчення конкурентоспроможності газет з іншими видами ЗМІ, особливо з інтернетом. Щоправда, саме ця конкуренція, на думку окремих фахівців, примушує журналістів друкованих ЗМІ створювати контент відмінний від того, що подають інтернет видання. Газета в порівнянні з інтернетом має можливість збільшувати кількість аналітичних матеріалів, урізноманітнювати жанрову палітру, подавати більше експертних оцінок і опитувань, друкувати більше журналістських розслідувань, надавати більше ексклюзивної інформації.

За таких умов районна преса має цілком реальні шанси не лише вижити, а й інтенсивно розвиватися в майбутньому. На думку директора Українського філіалу Інституту країн СНД В. Корнілова, справа за тим, щоб «процес роздержавлення друкованих ЗМІ зробили гнучким і абсолютно прозорим, щоб не вийшло, що власність муніципальних газет перейде в руки синків мерів... Тут стане в нагоді досвід роздержавлення ЗМІ Східної Німеччини, де колишня партійна преса була виставлена на відкриті тендери. Якщо цього не буде, то процес роздержавлення ЗМІ може перетворитися на інструмент корупції місцевої влади...»[4]. Окремі журналістські колективи вже роблять перші кроки до омріяної фінансової незалежності. Так, ще в 2007 році про вихід з комунальної форми власності заявив трудовий колектив ТРК «Сокаль» і попри різноманітні труднощі та перешкоди з боку місцевої влади впевнено, крок за кроком прямує до своєї цілі. Однак, попри всі зусилля, державні ЗМІ продовжують залишатися рудиментом демократії.

Для успішного функціонування такої великої кількості газет, а в Україні 672 видання потребують роздержавлення, потрібно значно спростити систему оподаткування друкованих видань і, можливо, навіть зменшити відрахування з фонду заробітньої плати журналістів.

Лише легалізувавши економічні відносини на ринку ЗМІ, можна розраховувати на якісну зміну змісту газет – викорінення політичної цензури та самоцензури. Тільки за таких умов можна послабити економічний тиск на пресу й гарантувати свободу слова та інформації.

Список використаної літератури

1. Бодров В. Г. Транзитологія як наука про перехідні процеси суспільного розвитку // Ринкова трансформація економіки України: теорія, практика, перспективи: Матеріали міжн. наук. – практ. конф. Львів, 24-25 жовтня 2003 р. –с. 35-36.
2. Демина И. Н. Экономический аспект социокультурной безопасности СМИ /Проблемы теории и истории журналистики. – Иркутск: Изд-во БГУЭП, 2007. – 67-74.
3. Трансформація структури господарства України: регіональний аспект/ За ред. Г.В. Балабанова, В. П. Нагорної, О. М. Нижник.- К.: Міленіум, 2003. – 404 с.
4. Корнілов В. В Вот и государственным СМИ конец, а кто слушал...// [http: //for-ua.com](http://for-ua.com). – 2006. -7. 04.

THE CHANGES OF THE STRUCTURE OF THE PRINTED MEDIA IN UKRAINE

Yurij Vaskivskyj, Antonina Palijchuk
*Ivan Franko National University in Lviv,
Ukrainian Press Studies Department,
Generala Chyprynky str., 49/402, 79000 Lviv, Ukraine*

The article is devoted to transformation of state newspapers. Determine the changes in structure of newspapers in Ukraine.

Key words: transformations, effective development, different form of ownership.

ИЗМЕНЕНИЯ В СТРУКТУРЕ ПЕЧАТНЫХ ИЗДАНИЙ УКРАИНЫ

Юрий Васьківський, Антонина Палійчук
*Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
ул. Генерала Чупрынки, 49, 790446 Львов, Украина*

Статья посвящена трансформации государственных газет. Проведено исследование процессов, которые изменили структуру печатных изданий. Определено пути развития для районных изданий Украины.

Ключевые слова: трансформация, эффективное развитие, разные формы собственности.

*Стаття надіслана до редколегії 23.12.11
Прийнята до друку 10.01.12*

УДК 007:343.37

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕЙДЕРСТВА. ФУНКЦІЇ ЯКІСНИХ ЗМІ

Ігор Паславський

*Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Генерала Чупринки, 49, 79044, м. Львів, Україна
e-mail: pais@mail.lviv.ua*

У статті визначено та проаналізовано структуру рейдерського угруповання і зазначено, що заангажовані засоби масової інформації є важливим її компонентом. Наголошено на особливій функції якісних засобів масової інформації щодо рейдерства, яке набуло масового характеру й підриває економічний потенціал держави.

Ключові слова: рейдерство, засоби масової інформації, заангажовані та якісні ЗМІ, суд, правоохоронні органи, корупція.

Актуальність теми зумовлена поширеним явищем незаконного оволодіння власністю, яке підриває засади підприємництва, вільної конкуренції, продуктивності праці, високої ліквідності готової продукції та інших компонентів ринкового господарювання. Проблему рейдерства в Україні можна розглядати не лише з економічного та правового, але й виразно політичного погляду. Рейдерство охоплює майже всі регіони країни, і про успішні операції цього виду організованої злочинності систематично повідомляють у новинних блоках загальнонаціональні ефірні і друковані засоби масової інформації. Щоправда, не акцентують уваги широкої аудиторії на терміні «рейдерство». Мабуть, з міркувань толерантності або навіть з огляду на ймовірні наслідки для самої телерадіокомпанії чи авторитетного редакційного колективу. Езопівську мову використовують і найвпливовіші друковані засоби масової інформації, які формують громадську думку національної еліти.

За роки становлення українська економіка пройшла не одне випробування. «На живучість» її екзаменивала нова історія України. Малозрозуміла приватизація, поспішне акціонування, «алхімічне перетворення спільної власності у приватну» [2] – етапи, які пройшли підприємства ще в середині 90-х, а зараз тисячі з них пожинають наслідки тих напівправових, частково законних рішень.

Наукова розробка теми. Рейдерство як явище, що становить реальну загрозу економічній безпеці країни і викликає протестні настрої серед працездатних її громадян, є предметом дослідження низки громадських організацій. Зокрема, Західноукраїнського медіацентру «Нова журналістика».

Проблему „недружніх поглинень” як різновиду корупційної діяльності, що вразила вертикаль усіх гілок влади – законодавчої, виконавчої та судової, досліджують відомі в царині права науковці, серед яких доцільно виділити професора Лопашенко Н. О.

У глибокому і змістовному фундаментальному дослідженні „У пошуках універсуму” Олег Романчук розглядає проблему корупції та її масштаби як похідну від успадкованої тоталітарної системи, в ракурсі особливої ролі, місії й призначення української журналістики на етапах становлення й утвердження державності [6].

Вдалу спробу досягнути проблему рейдерства і позиціонування щодо нього засобів масової інформації можна констатувати в наукових та науково-популярних публікаціях, що вийшли у світ у спеціалізованих вісниках із соціальних комунікацій або окремих виданнях [4, С. 158–172].

Наукова новизна статті полягає у виокремленні структурних компонентів рейдерського угруповання, визначенні ролі підконтрольних засобів масової інформації й окресленні функцій якісних медіа щодо рейдерства як різновиду організованої злочинності.

Методи дослідження: контент-аналіз, порівняльний та описовий, структурно-функціональний, системний і методи аналізу та синтезу.

Рейдерство поширюється не лише на об’єкти господарювання – дрібні фірми, приватизовані підприємства чи новоутворені виробничі структури, а й, що чи не найбільше робить пересічного і не тільки пересічного громадянина нашої держави беззахисним і фактично безправним, на нерухоме майно конкретної фізичної особи. Організовані групи, використовуючи прогалини в чинному законодавстві або вдаючись до вишуканого шахрайства, позбавляють власника нерухомості чи отриманих за її продаж грошей.

Від класичного, грубого і примітивного шахрайства рейдерський механізм позбавлення власності чи матеріальної винагороди за неї відрізняється тим, що вміло використовує недосконалості законодавства, задіює офіційні державні структури, діяльність чи, навпаки, бездіяльність яких сприяє рейдерам у досягненні їх кінцевої мети. Подібна операція із захоплення майна не обходиться, як правило, без «прикриття» правоохоронних органів: одна із структур виявляє підвищену зацікавленість, а інші не заважають їй у тому. Воістину, ворон ворону ока не виколює. Ця гірка народна приказка чи не найвлучніше передає алгоритм співпраці правоохоронних та судових структур, якщо в незаконному відчуженні майна чільний представник однієї з них має особисті інтереси. Така українська реальність має вже щонайменше півторадесятирічну історію, усталені традиції і, на жаль, непогану перспективу. У тих специфічних, ніким не прописаних, голосно й виразно не озвучених усталених нормах співпраці правоохоронних органів і судової системи викристалізовується базис корупції загальнодержавного масштабу, до рішучої боротьби з якою почергово закликають найвищі посадовці держави, зокрема, голови уряду, глави держав й активні очільники представницьких органів влади. На невидимому внутрішньодержавному фронті цієї боротьби, як свідчать неспростовні факти, успішно перемагає корупція.

Тема корупції для українських ЗМІ є однією з тих важливих проблем, яку вони, як висловився культуролог Микола Яковина, „успішно забалакали”. З об’єктивних і низки суб’єктивних причин, аналіз яких вимагає ґрунтовного дослідження. Натомість гостра проблема рейдерства є відносно новим і до кінця

ще незбагненим, незрозумілим явищем. Тема рейдерства є однією із тих незручних, делікатних тем, про яку окремі редакційні колективи нічого не повідомляють і мають намір уникати її у зримій перспективі. Такою ж мірою, як вони оминають бурхливу діяльність конвертаційних центрів. Не лише тому, що деякі керівники ЗМІ вдаються до їхніх послуг, а насамперед тому, що це аномальне явище, зводить нанівець засади податкової політики держави, основи її економіки. Воно настільки зухвале за своєю суттю, що журналісти, не раз обпікшись на холодному, розуміють: без впливового прикриття, а можливо, навіть без належної політики на столичному рівні ці конвертаційні центри не протримались би й однієї доби. Однак вони функціонують упродовж років, і в кожному обласному центрі навіть середнього статку бізнесмен назве як мінімум три-чотири з них. Як наслідок, про конвертаційні центри журналісти повідомляють у формі репортажів, які підготували відомчі прес-служби про оперативні дії силових структур. Позиція відсторонення є системною для ЗМІ, і, схоже, змінювати її вони не мають наміру. Адже жодного ґрунтовного викривального журналістського розслідування про конвертаційні центри загалом або діяльність окремого з них у вітчизняній пресі не було.

Тема рейдерства у ЗМІ представлена значно повніше, висвітлюється періодично і значно глибше, ніж окремі інформаційні повідомлення. По-перше, на відміну від уже згадуваних конвертаційних центрів, рейдери зацікавлені у тісній співпраці із підконтрольними засобами масової інформації, через які вони на початковому етапі операції із захоплення майна проводять „розвідку боєм”. По-друге, власники підприємств і фірм досить часто звертаються по підтримку до впливових та авторитетних ЗМІ як до інстанції, інформаційний потенціал якої спроможний послабити або нейтралізувати наступальний порив „недружніх поглиначів”.

Структура рейдерського угруповання багаторівнева. Обов'язки кожного підрозділу визначені з проекцією на етапи “недружного поглинання”. Кореспондент журналу “Тиждень” Богдан Буткевич схематично проілюстрував послідовність дій і повноваження окремих підрозділів злочинної структури [1, С. 26–29]. Беручи за основу його концепцію, визначимо основні ланки рейдерських груп і повніше окреслимо роль та функції кожної з них на всіх етапах проведення операції.

Отже, головним структурним підрозділом є *центр ухвалення рішення*, до якого входять “представники угруповання у найвищих ешелонах влади” [1, С. 29]. Вони а) визначають об'єкт, яким мають намір завладіти та б) ініціюють діяльність юридичних й інформаційних підрозділів угруповання.

Юридичний супровід успішного поглинання забезпечують *адвокатські* або *багатопрофільні юридичні фірми*, до обов'язків яких належить:

- пошук слабких місць у праві власності на підприємство чи на інший об'єкт рейдерства;
- забезпечення бездіяльності прокуратури та органів внутрішніх справ;
- одержання необхідних судових рішень, оскільки “судові ухвали — це наріжний камінь будь-якого захоплення” [1, С. 28].

До складу юридичних фірм входять вищого гатунку фахівці в галузі цивільного права і звільнені з органів прокуратури за вислугою років працівники. „Цивільне” крило юридичної фірми прискіпливо аналізує процес приватизації об'єкта захоплення, щоб виявити в ньому явні чи приховані порушення.

Чи могли наші підприємства бути приватизовані, тобто змінити форму власності з державної на акціонерно-приватну, дотримуючись букви і духу тогочасного законодавства? Негативна відповідь на це риторичне запитання обумовлена декількома факторами. По-перше, чинне законодавство було далеким від досконалості в деяких сегментах, а в інших його не було взагалі. Механізми приватизації виразно і зрозуміло не прописувалися. Як наслідок, у поодиноких випадках промислові гіганти, на кшталт Маріупольського металургійного комбінату імені Ілліча, запропонували і пролобіювали особливі умови своєї приватизації, проголосивши її «народною приватизацією». Ярослав Шелест у класичному журналістському розслідуванні, опублікованому знову ж таки у журналі «Тиждень», вказує на делікатність такого принципу зміни власності: «До 2 листопада 2000 року комбінат ім. Ілліча належав державі. Та його генеральний директор Володимир Бойко зумів переконати й президента Леоніда Кучму, й потрібну частину депутатів у тому, що підприємство може претендувати на особливий шлях приватизації. Саме в цей день з'явився окремий закон – «Про особливості приватизації державного пакета акцій ВАТ «ММК імені Ілліча». В результаті держпакет (50% + 1 акція) придбало ЗАТ «Ілліч-Сталь», акціонерами якого, своєю чергою, були організація орендарів комбінату й фізична особа... Хоча де-факто господарем підприємства залишався генеральний директор – голова правління ВАТ «ММК імені Ілліча» Володимир Бойко» [7, С. 34].

«Народна приватизація» виявилася нічим іншим, як «винятковою приватизацією». Стосовно згаданого комбінату, вибірково її законність згодом підтвердив ще й Конституційний Суд України.

По-друге, нові форми власності лише зароджувалися, а з ними і запит на кваліфікованих юристів, які могли б бездоганно провести приватизаційний процес. Фахівці з царини права найчастіше самотужки, методом набуття емпіричного досвіду підвищували свою обізнаність і кваліфікацію, допустивши на початках чимало помилок. Згодом у державі викристалізувалась і сформувалась категорія правників, спеціалістів у царині приватизації промислових підприємств та інших суб'єктів господарювання, що перебували в державній власності. Вони об'єдналися у юридичні фірми, послугами яких, через надмірно високі тарифи, могли скористатись лише високорентабельні організації. Вмотивовано, що висококваліфіковані юристи зосередили свою діяльність на столичному рівні та в індустріальних центрах, тоді як на місцевому рівні, у тому ж таки Маріуполі, такого гатунку фахівців у галузі права довго ще не було. Зрештою, їх там обмаль і нині. Натомість вистачає аматорів у юриспруденції, які готові братися за справу будь-якої складності, лиш би замовник був платоспроможний. Цьому сприяє і валовий підхід до підготовки кадрів у галузі правознавства. Результати праці таких «фахівців» з приватизації часто використовують «недружні поглиначі», рівень юридичного супроводу у яких бездоганний.

По-третє, державні службовці, з одного боку, через брак практичних навичок і навіть початкового досвіду, самотужки здобувши знання, у стилі *step by step* проводили приватизаційні процеси. А з іншого – використовували загальнодержавний хаос і подекуди владнопартійну вседозволеність. З порушенням чинного законодавства, не без особистої матеріальної винагороди, проводили перших власників на об'єкт господарювання.

З позиції сьогодення можемо якщо не виправдати, то бодай обґрунтувати,

чому первинні власники фабрик і заводів так заощаджували на кваліфікованому юридичному забезпеченні і чому мирилися з позицією державних чиновників, коли ті свідомо чи підсвідомо нехтували окремими нормами законодавства. Промислові підприємства перебували тоді, за влучним виразом Степана Лісового, «у зоні пострадянської турбулентності» [3, С. 6]. Приватизація детермінувала їх керівникам вищу відповідальність за ввірену справу й ефективніше господарювання. Добрий менеджер, у передчутті нового свого статусу, ретельно рахує прибутки і ймовірні видатки. Останні скорочуючи до мінімуму. У період, коли більшість підприємств були на межі реального банкрутства, а інженерні кадри і високої кваліфікації робітники місяцями чекали на заробітну плату, надвисокі гонорари для юристів могли мати непередбачувані наслідки для керівників з боку трудового колективу підприємства.

“Прокурорське” крило юридичних фірм досягає домовленостей із керівниками обласного управління міліції — ключовими фігурами у рейдерському поглинанні, “оскільки тільки начальник обласної міліції та його заступники можуть дати команду спецпідрозділу “Беркут” втрутитися в конфлікт і нейтралізувати поглиначів” [1, С. 28]. Із журналістського розслідування Богдана Буткевича дізнаємося, що невтручання прокурора та керівника обласного управління МВС у рейдерське захоплення оцінюється „від \$ 30 тис. до \$ 50 тис. залежно від регіону і об’єкта”. За свої послуги, а точніше за невиконання прямих своїх обов’язків, високопосадовці із правоохоронних органів вимагають конкретних сум. У процесі узгодження величини гонорару вони вказують рейдерам на більш привабливі для них підприємства і в такий спосіб стимулюють останніх до ще активнішої поглинацької діяльності.

Засоби масової інформації є третім компонентом у структурі рейдерського угруповання. На відміну від класичних чи дрібних шахраїв, рейдери інформаційним залпом відразу з декількох підконтрольних ЗМІ дискредитують чинне керівництво чи власників комерційної структури. Частіше – заангажованими публікаціями у друкованих періодичних виданнях, зрідка – в ефірних передачах. Аргументація позицій рейдерів є настільки показово слабкою, що треба мати неабияку силу волі подібні публікації дочитати до кінця. У телевізійних сюжетах, як правило, молоді особи, озброївшись сучасною управлінською термінологією іноземного походження, повчають досвідчених керівників, як їм ефективно здійснювати менеджмент підприємства.

Інформаційна атака рейдерів – це своєрідний виклик вогню на себе. Інформаційним наступом рейдери визначають ціль і потуги власників суб’єкта господарювання. Якщо ними виявляються впливові особи державного чи обласного рівнів, партійні структури, чільники із правоохоронних чи судових органів, різного рівня урядовці, то, як правило, рейдерські наміри залишаються нереалізованими і нападки на підприємства припиняються на цьому початковому етапі. Не одержавши гідної, переконливої відповіді на перший інформаційний залп, рейдери нарощують інформаційний наступ, залучаючи й інші засоби масової інформації, у матеріалах яких дискредитують керівництво компанії чи підприємства й налаштовують трудовий колектив на масові організовані форми протесту, а бізнес-партнерів підприємства – на кардинальні, рішучі дії. Нестабільність на підприємстві або його конфліктні взаємини з головними партнерами є сприятливим ґрунтом для досягнення кінцевої мети рейдерів – захоплення виробничих потужностей і всієї інфраструктури підприємства.

Силовий блок угруповання – четвертий компонент – складається з трьох підрозділів. “Білими комірцями його є розвідка, представлена з колишніх розвідників та спецназівців”. Подекуди на рівні полковників, у минулому керівників армійських оперативних підрозділів.

Розвідка силового блоку рейдерського угруповання розробляє стратегію і тактику силового захоплення об'єкта. До її обов'язків належить з'ясування кількісного складу охорони, її потенціалу та можливостей, ймовірності підкріплення, а також пошук слабких місць в охороні об'єкта.

Штурмова група, що має в угрупованні принизливо-образливу назву – “м'ясо” – це так звані “качки”. Їхній бойовничий запал викристалізувався в напівпідвальних тренажерних залах. Вони готові до виконання разових замовлень за добру оплату. Захопивши вказаний об'єкт, штурмова група утримує його до введення нової охоронної структури, третього підрозділу силового блоку. Як правило, це працівники приватної охоронної структури, до послуг якої вдаються рейдери.

Одержавши необхідні судові рішення, нове керівництво фабрики чи заводу у супроводі державних судових виконавців приступає до виконання посадових обов'язків. До... нового переділу власності.

Цікавим є розподіл коштів між різними підрозділами загалом єдиної і добре структурованої рейдерської команди. „Середня вартість захоплення невеликого заводу вартістю \$8-10 млн коливається в межах від \$500 тисяч – до 1 мільйона доларів. Щонайменше 50 відсотків від цієї суми скеровується на хабарі судам і правоохоронцям, ще 25% – виплати юридичній фірмі, 10 відсотків становлять витрати на медійну підтримку і PR. Вартість штурмового захоплення – близько 15%” [1, С. 28].

Отже, три чверті загальних витрат – це витрати на юридичну складову: правоохоронців, юридичні фірми, суди. Четвертину виділеної суми ділять між собою ті, що формують громадську думку, та силовики. Отож гонорар медійників менший, ніж витрати на забезпечення будь-якого іншого структурного підрозділу рейдерської структури, але досить вагомий.

Обнадійливою, натомість, є позиція тих засобів масової інформації, передусім газетних та журнальних видань, які, за визнаними критеріями професора Бориса Потятиника, варто зараховувати до категорії якісних [5, С. 36–38]. Зокрема, журнали “Тиждень” та “Коментарі”, аналітичний тижневик “Дзеркало тижня”. У жанрі журналістських розслідувань ці видання публікують матеріали, у яких передусім зреалізують викривальну функцію. У них визначальною є не інформаційна складова, а власне розвінчувальна. Бо для реципієнта не так важливо, підприємство А чи Б, установа Х чи У зазнає рейдерського вторгнення, другорядним є і місце розташування об'єкта. Зрештою, не дуже цікавить, яка структура конкретно займається поглинанням. Якісні ЗМІ акцентують увагу громадськості на рейдерстві як поширеному явищі, як на формі організованої злочинності, яка подекуди набуває параметрів транснаціональної та міждержавної.

Показово, що зазначені засоби масової інформації добирають вагомий, переконливий факти, вдаються до методу прямого цитування компетентних осіб і з табору „поглиначів”, які, повіривши в повну безкарність, вирішили своє криміналізоване ремесло мало не популяризувати, і з боку тих, хто змушений захищати власне майно.

Серед вказаних якісних видань для журналу „Тиждень” рейдерство є провідною і принциповою темою, редакційний колектив тримає її під постійним контролем. Лише впродовж року тижневик опублікував чотири змістовні критично-аналітичні статті, серед яких дохідливістю, гостротою сформульованої проблеми, переконливістю й аргументованістю помітно вирізняється журналістський доробок неодноразово цитованого Богдана Буткевича „Україну очікує новий переділ власності, рейдери готуються до жнив”. Та з позиції теорії і методики журналістської творчості ця публікація має окремі хиби.

Очевидним недоліком цієї статті є навіювання жаху на підприємців, акціонерів та менеджмент успішних компаній. Це опосередкований сигнал бізнесу — приховуйте прибутки, тінізуйте результати підприємницької діяльності, не розширюйте виробництва, не модернізуйте його, бо станете об'єктом уваги тих, проти кого ви безсилі. Адже групи поглинання складаються з авторитетних представників кримінального світу і їх соратників із категорії прокурорсько-міліцейсько-суддівських перевертнів.

Публікація не додає оптимізму і навіть не окреслює й натяку на happy end. Навпаки, автор цитує директора Антирейдерського союзу підприємців України Андрія Семедідька, який стверджує, що рейдерство в нашій країні матиме перспективи, оскільки “це природний шлях потрапляння власності до реального кінцевого власника”. На думку фахівця, процес складається з трьох етапів: “спочатку бандит “виломлює” об'єкт, потім той потрапляє до рук спекулянта. І тільки третім прийде справжній інвестор” [1, С. 28].

Зауважмо, що в загалом змістовній і добре структурованій розглядуваній статті із внутрішньою логікою розвитку думки все ж наявні неточності. До прикладу, після тези про прихід на об'єкт господарювання “реального кінцевого власника”, “справжнього інвестора” (який, як свідчить вітчизняна практика, таким є далеко не завжди) відразу ж у наступному абзаці автор стверджує, що в столиці “все вже поділено по 20 разів” [1, С. 29]. Навіть беручи до уваги образність чи відносну умовність цієї ніби ненароком вимовленої фрази, все ж очевидно, що тоді “реальні кінцеві власники” виявляються, по-перше, не зовсім реальними, по-друге, далеко не кінцевими. А з останнього абзацу публікації випливає, що реальних і кінцевих власників-інвесторів не може бути апіорі за системи, що утвердилася. Адже в безпеці той чи той бізнесмен може почуватися лише доти, доки не прийде нова владна команда й остаточно не сформується “нові зв'язки прокурорів-міліціонерів-суддів, з якими рейдери вирішуватимуть питання” [1, С. 29].

Богдан Буткевич, розвиваючи думку про масштабність й потуги рейдерських угруповань, зорієнтовує у цій шкалі рейдерства: „стартова сума, з якої починається розмова замовника рейду з його виконавцем, – \$200 тисяч. Рейд слід проводити, якщо його ціна не перевищує 30-40% загальної вартості об'єкта”, ...бо якщо втрати більші, то вигоди від акції жодної” [1, С. 28].

Капітуляційну природу публікації підсилює фрагмент із редакційної довідки, виділеної шрифтом та версткою. У ній зазначено: „Мстислав Скоробагатов – київський підприємець, колишній співвласник торгово-розважального центру „Метроград” (збудований під Хрещатиком), готелю „Русь” та інших активів, контроль над якими 2009 року за дивних обставин перейшов до російських бізнесменів. Спробувавши силою відбити майно, Скоробагатов сам

потрапив за ґрати” [1, С. 28].

Висновки:

1. Класичне рейдерське угруповання складається із чотирьох структурних підрозділів, основним з яких є центр ухвалення рішень, який визначає об’єкт поглинання і забезпечує фінансування всієї рейдерської атаки. До нього входять реальні власники майбутнього об’єкта. Вони ж часто є визнаними політиками чи державними діячами. Або як варіативний випадок, до центру входять особи, які є представниками рейдерських угруповань у політичній та державній еліті, завдання яких – лобювати на владних вершинах агресивні інтереси угруповання.

Другим структурним компонентом рейдерського угруповання є багатопрофільні юридичні фірми, до яких входять колишні працівники прокуратури та імениті фахівці в галузі цивільного права. Перші з яких через механізм підкупу забезпечують нейтралізацію органів внутрішніх справ, а другі шукають прогалини та прорахунки в набутті власності на об’єкт рейдерського захоплення. Через механізм юридичних аргументів (забезпечують фахівці з цивільного права) і прямиї підкуп суддівського корпусу (обов’язки в минулому „прокурорських” працівників) рейдерське угруповання отримує потрібні ухвали судів всіх інстанцій, зокрема апеляційного і касаційного.

Третім компонентом є ті імідж-інформаційні компанії та підконтрольні засоби масової інформації, головне завдання яких – інформаційно забезпечити успішне поглинання суб’єкта господарювання. Вони формують сприятливу громадську думку, експлуатуючи об’єктивні, а частіше суб’єктивні причини економічних та фінансових негараздів підприємства. Акцентують увагу на незадовільному чи сповільненому темпі його еволюційного розвитку. Делікатність проблеми полягає в тому, що підконтрольні засоби масової інформації друкують матеріали, в основі яких лежать достовірні факти. Вони є важливими, але не визначальними, не першовагомими для вирішення. Іміджеві групи через ЗМІ зводять їх у ранг доміантних, стратегічних. Таких, що вимагають невідкладного вирішення. Наголошуючи в публікаціях: позитивний результат можливий лише із зміною керівництва підприємства або його власників.

Четвертим структурним підрозділом рейдерського угруповання є силовий блок, який складається з: а) розвідки, б) штурмової групи, в) приватної охоронної фірми.

2. Рейдерські поглинання є високорентабельним видом криміналізованого бізнесу, можливості якого на етапі первинного нагромадження капіталу, у період трансформації політичної системи і формування ринкового типу господарювання, що передбачає рівні умови для різних форм власності на засоби виробництва, є на порядок вищим, ніж кошти, які можуть виділити первинні власники підприємств для свого захисту. До того ж останні не завжди мають реальне уявлення про потуги й ресурси рейдерських угруповань, їх стратегію і тактику дій, державні, а подекуди і міждержавні масштаби.

З позиції державної інформаційної політики, заангажовані в рейдерські структури ЗМІ сприяють підриву економічного потенціалу держави, маніпулюють свідомістю реципієнтів. Вони одержують преференційні умови господарювання, оскільки суми, отримані за сприяння одному лише рейдерському поглинанню, співмірні з річною передплатою середньостатистичного друкованого видання.

3. Якісна газетно-журнальна періодика, зокрема журнали „Тиждень”, „Коментарі”, газета „Дзеркало тижня”, зреалізуючи викривальну й розвінчувальну функції, переконливою мовою неспростовних фактів та аргументів апелює до свідомості громадян. Сфокусовано спонукає до активних дій і прямого виконання присяги та службових обов’язків тих державних чиновників, у чий компетенції запобігати й унеможливити рейдерські поглинання.

Список використаної літератури

1. Буткевич Б. Україну очікує новий переділ власності, рейдери готуються до жнив / Богдан Буткевич // Тиждень. – 2010. – № 13. – 2–8 квіт.
2. Капелюшний Л. Четвертий переділ / Леонід Капелюшний // Дзеркало тижня. – 2011. – 27 серп.
3. Лісовий С. Приватна власність в Україні скасовується / Степан Лісовий // Коментарі. – 2011. – 16 верес.
4. Паславський І. І. Основні етапи протидії українському бізнесу. Роль і позиції ЗМІ / Ігор Паславський. – Вісник Львівського національного університету імені Івана Франка. – Сер. Соціальні комунікації. – 2011. – № 34.
5. Потятиник Б. Медіа: ключі до розуміння / Борис Потятиник. – Львів: ПАІС. – 2004. – 312 с.
6. Романчук О. К. У пошуках універсуму / Олег Романчук. – Львів : Універсум. – 2011. – 880 с.
7. Шелест Я. Наступ на Ілліча / Ярослав Шелест // Тиждень. – 2010. – № 22. – 4–10 черв.

INFORMATION SUPPORT OF RAIDING. FUNCTIONS OF HIGH-QUALITY MASS MEDIA

Ihor Paslavskyy

*Ivan Franko National University in Lviv,
Ukrainian Press Studies Department,
Generala Chyprynky str., 49/402, 79000 Lviv, Ukraine*

The article determines and analyzes the structure of raiding groups and indicates that biased mass media constitute its important component. A special function of high-quality mass media in relation to raiding which has become a mass-scale phenomenon and undermines the economic potential of the state is stressed.

Keywords: raiding, mass media, biased and high-quality mass media, court, law-enforcement agencies, corruption.

ИНФОРМАЦИОННОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ РЕЙДЕРСТВА. ФУНКЦИИ КАЧЕСТВЕННЫХ СМИ

Игорь Паславский

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
ул. Генерала Чупрынки, 49, 790446 Львов, Украина*

В статье определена и проанализирована структура рейдерской группировки и указано, что заангажированные СМИ являются важным ее компонентом. Отмечена особая функция качественных СМИ относительно рейдерства, которое приобрело массовый характер и подрывает экономический потенциал государства.

Ключевые слова: рейдерство, СМИ, заангажированные и качественные СМИ, суд, правоохранительные органы, коррупция.

Стаття надіслана до редколегії 23.12.11

Прийнята до друку 10.01.12